

XANƏLİ KƏRİMLİNİN ELMİ YARADICILIĞINDA CƏNUBİ AZƏRBAYCAN MÖVZUSU

Xanəli Kərimli Naxçıvan ədəbi və elmi mühitinin tanınmış simalarındandır. O, zəngin bədii və elmi yaradıcılığı ilə ədəbiyyat tariximizdə özünəməxsus mövqe qazanmış, yaradıcılığında Vətəninə, xalqına olan sevgisi ən səmimi duyğularla təqdim olunmuşdur. Həyat və yaradıcılıq yolunun bütün dövrlərində Azərbaycanın bütövlüyü məramına, böyük Azərbaycan idealına sədaqətlə xidmət edən X.Kərimlinin istər bədii, istərsə də elmi yaradıcılığında Cənubi Azərbaycan məsələsi yüksək həssaslıqla təqdim olunmuş, bu məsələnin qəlbində, düşüncəsində yaratdığı əks-səda, narahatlıq, ağrı, nisgil əsərlərinin əsas mövzusunə çevrilmişdir. “Yeni dövr Azərbaycan şeirində vətəndaşlıq lirikasının əsas yaradıcılarından biri” [2, s. 7] hesab olunan X.Kərimlinin bədii yaradıcılığındakı vətən sevgisi, qəlbən, fikrən əsl azərbaycanlı olmasından doğan ideyaları, Azərbaycanın keçmiş, bu günü və sabahına olan həssas münasibəti Azərbaycanın bütövlüyünə olan inamın timsalında hər bir azərbaycanlının yoluna işıq salır, gələcəyə inamla irəliləməyə sövq edir. Şairin şımalı-cənublu Azərbaycanın birliyini tərənnüm edən “Azərbaycan”, “Xiyabani demiş”, “Gəzirəm Vətəndə itən Vətəni”, “Aparmağa”, “Toğluqayanın Savalana məktubu”, “Sual”, “Şiraza gəlmişəm”, “Hayıf sənə, Təbriz yolu”, “Qabaqdadır”, “Niyə qayıdırsan”, “A Kür bacım” şeirləri bu istiqamətdə qələmə alınmış əhəmiyyətli poeziya nümunələridir.

X.Kərimlinin elmi-publisistik yaradıcılığında da Cənubi Azərbaycan əsas mövzulardandır. Onun “Savalan çağırır”, “Cənubi Azərbaycan demokratik ədəbiyyatının ilk addımları”, “Tarixi romanlar müəllifi (Pənahi Makuli haqqında)”, “Səməd Behrəngi yaradıcılığında ictimai motivlər”, “Ali məktəblərdə Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisi” adlı elmi məqalələri, “Zehtabi bu gün də var”, “Fəthi Xoşginabi hekayələrində vətənpərvərlik” adlı publisistik yazıları müxtəlif qəzet və jurnal səhifələrində dərc olunmuş, hər birində Cənubi Azərbaycan məsələsi müxtəlif istiqamətlərdə tədqiq olunmuşdur. “Azərbaycan təbiəti” jurnalının 1982-ci il nəşrində çap olunan “Savalan çağırır” yazısında Cənubi Azərbaycan Səttar xanın, Şəhriyarın yurdu, Səhəndin, Eldayağının, Heydərbabanın, Savalanın anası kimi təqdim olunmuş, burada formalaşan ədəbiyyatın zənginliyi

azadlıq uğrunda mübarizə aparan Azərbaycan xalqının mənəvi aləminin zənginliyi, cənub torpağının gözəlliyi ilə əlaqələndirilmiş, cənublu şair və yazıçıların əsas ilham qaynağı olan Arazın sahilləri, Qaflantı, Mərənd, Sambran dağlarının gözəlliyi, Təbrizin füsunkar təbiəti, Xoşginab kəndinin qaratorpaq təpələri vəsf olunmuşdur. Yazıda Cənubi Azərbaycan demokratik ədəbiyyatının nəsr nümunələrində təbiət təsvirlərini tədqiq edən X.Kərimli yazır: “Əgər ayrı-ayrı nəsr əsərlərində təsvir edilən təbiət lövhələrini yan-yanı qoysaq onda doğma Cənub torpağının bütöv bir xəritəsi göz önündə dayanar” [5, s. 26]. Cənubi Azərbaycan yazıçılarından Firuz Sadıqzadə, Həmid Məmmədzadə, Məmmədrza Afiyət, Fəthi Xoşginabının əsərlərindəki təbiət lövhələrinin təhlil olunduğu məqalədə təbiət təsvirlərinin bədii əsərin estetik dəyərini artırmaqda, oxucu zövqünün tərbiyəsində, müəllif ideyasının açılmasındakı rolu yüksək dəyərləndirilmişdir. Xüsusilə F.Xoşginabının hər hansı bir yer haqqında bitkin məlumat verməyə xidmət edən, tarixi şəraitin qabarıq cizgilərini əks etdirmək üçün istifadə etdiyi təbiət təsvirlərinin müəllif ideyasının açılmasındakı əhəmiyyətini vurğulayan X.Kərimli bunun konkret nümunələr əsasında elmi şərhini verir. Məqalənin sonunda xalqla bağlılığın bir yönünün də təbiətə məhəbbətdən qaynaqlandığını vurğulayan müəllif cənub sənətkarlarının əsərlərini bu baxımdan yüksək dəyərləndirir: “Cənub sənətkarları torpaqcanlı sənətkarlardır. Onların hər bir uğurlu əsərində Savalan məhəbbəti, Savalan dərdi qaynayıb qovuşmuşdur. Savalan bu xalqın səadətə, azadlığa qovuşmaq üçün çırpınan ürəyidir” [5, s. 27]. 1984-cü ildə “Ulduz” dərgisinin səhifələrində dərc olunan “Cənubi Azərbaycanda demokratik nəsrin ilk addımları” yazısında isə XX əsrin 40-cı illərində Təbrizdə “Azərbaycan cəmiyyəti”nin və bu cəmiyyətin mətbu orqanı olan “Azərbaycan”, daha sonra “Vətən yolunda” qəzetlərinin çap olunması, 1943-cü ildə Sovet-İran mədəni əlaqələr cəmiyyətinin yaradılmasının Cənubi Azərbaycanda şahlıq diktaturasına qarşı mübarizəni daha da gücləndirdiyi vurğulanmış, nəticədə S.C.Pişəverinin rəhbərliyi ilə 1945-ci ildə milli hökumətin qurulması ilə mədəni çiçəklənmə dövrünün yaşanması tədqiqəlayiq hal kimi dəyərləndirilmişdir. Həmin illərdə Cənubi Azərbaycanda əllidən artıq qəzet və jurnalın nəşr edilməsi demokratik ədəbiyyatın inkişafına təkan verən ən mühüm cəhət kimi xarakterizə olunmuşdur. Müəllif demokratik nəsrin formalaşmasına təkan verən “Şairlər məclisi” ədəbi birliyinə yaradılmasını və pərakəndə halda yazıb-yaradan sənətkarların vahid ədəbiyyat cəbhəsində birləşməsini yüksək dəyərləndirərək yazır: ““Şairlər məclisi” Cənubi Azərbaycan demokratik yazıçılarının, demək olar ki, ilk ədəbi birliyi idi. Məclisin həftədə bir dəfə keçirilən yığıncağında təkcə Cənubi Azərbaycanda yaşayan qüvvələr deyil, eyni zamanda o zaman Təbrizdə Qızıl Ordu sıralarında xidmət edən Cəfər Xəndan, Cəfər Cəfərov, Qılman Musayev (İlkin), Qulam Məmmədli, Hüseyn Şərif, Ənvər Məmmədخانli kimi istedadlı sovet ədəbiyyatçıları da iştirak edirdilər” [6, s. 51]. “Şairlər məclisi” sonradan “Azərbaycan şair və yazıçılar cəmiyyəti”nin yaradılmasında da zəmin rolunu oynamışdır. Məqalədə, həmçinin milli hökumətin Azərbaycan dilini milli dövlət dili elan etməsi və bunun nəticəsində demokratik ədəbiyyatın yaranması və inkişafı geniş şərh olunmuşdur. Nəsrin meydana gəlməsini demokratik ədəbiyyatın ən mühüm nəəliyyəti kimi dəyərləndirən müəllif belə əsərlərin Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatında XX əsrin əvvəllərindən H.Z.Marağalı və Ə.Talıbov tərəfindən fars dilində yazıldığını qeyd etmiş, ana dilində nümunələrin isə milli hökumət dövründə həm demokratik fars ədəbiyyatının, həm də Azərbaycan sovet ədəbiyyatının təsirilə qələmə alındığını diqqətə çatdırmışdır. Demokratik ədəbiyyatın yarandığı ilk illərdə tənqidi realizm metodu ilə yazıb-yaradan sənətkarlar Azərbaycan sovet ədəbiyyatının təsiri ilə sosializm realizm metoduna yiyələnmiş, bu istiqamətdə “F.Xoşginabının “İbrahim”, “Məsum və Məsumə”, “Züleyxa”, “Zeynəb”, İslam Sərrafinin “Toy paltarı”, Qəhrəmanzadənin “Medal”, “Mənim dilim”, “Vətəni sev”, “Çağırışa cavab”, Mirrəhim Vilayinin “Pərvizin arzu və sevinci”, K.Qafarın “Bu gün də, sabah da gedənlər qayıdacaqlar”, “Mən ölüm, haradadırlar” kimi hekayələri” [6, s. 53] qələmə alınmışdır. Müəllif, həmçinin qeyd etmişdir ki, 1946-cı ilin sonlarında yaranmış tarixi şəraitlə əlaqədar azadlıq hərəkatında iştirak edən bir sıra cənublu yazıçı Sovet Azərbaycanına mühacirət etməyə məcbur qalmış, demokratik cənub ədəbiyyatı Azərbaycan sovet ədəbiyyatı ilə qaynayıb qovuşaraq onun ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmiş və beləliklə, demokratik cənub nəsrinin özünün yüksək inkişafına Sovet Azərbaycanında nail olmuşdur. X.Kərimli Sovet Azərbaycanında cənub nəsrinin sıralarına qoşulan yazıçılar - Həmid Məmmədzadə, Firuz Sadıqzadə, Məmmədrza Afiyət,

Məhəmməd Dadaşzadə, Söhrab Tahir, A.P.Makulu, Ağaverdi Ələkbərov haqqında da məlumat vermişdir. Beləliklə, müəllifin sözügedən məqaləsində 1940-cı illərdə Cənubi Azərbaycandakı ictimai-siyasi vəziyyət, burada formalaşan ədəbiyyata təsir edən amillər, demokratik cənub nəsrinin yaranması və inkişafı, nümayəndələri haqqında əhəmiyyətli elmi təhlillər aparılmışdır.

X.Kərimlinin elmi-pedaqoji fəaliyyətinin də əsasında Cənubi Azərbaycan məsələsi, gənclərin Azərbaycanın milli-mənəvi bütövlüyü ruhunda tərbiyələnməsi və bu istiqamətdə ali və orta məktəblərdə gedən təlim proseslərinin təhlil və tədqiqi dayanır. Onun “Ali məktəblərdə Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisi” məqaləsi bu istiqamətdə qələmə alınmış, yazıda orta və ali məktəblərdə Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisinin ümumi vəziyyəti, üstün və nöqsanlı cəhətləri nəzərdən keçirilmiş, müəllifin irad və tövsiyələri, bu məsələnin tədris prosesində əks olunmasının əhəmiyyəti geniş şərh olunmuşdur. Eyni zamanda alim “Ali və orta ümumtəhsil məktəblərində Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisi” metodik vəsaiti ilə də bu mövzuya olan həssas münasibətini ortaya qoymuşdur. 2000-ci ildə NDU-nun “Qeyrət” nəşriyyatında işıq üzü görən vəsait giriş, üç fəsil və nəticə hissələrindən ibarətdir. Girişdə alimin 90-cı illərin hadisələrindən sonra Azərbaycanda təhsil sahəsində baş verən dəyişikliklər, tədrisin metodikası ilə bağlı mülahizələri əks olunmuş, Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının orta ümumtəhsil və ali məktəblərdə tədrisinə geniş imkan və şəraitin yaradılması yüksək dəyərləndirilmişdir: “Vahid, bütöv mənəvi tamlığı canlı bir orqanizm kimi birləşdirən Şimali və Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatlarının bir proqram əsasında məktəblərimizdə tədrisi yalnız müstəqilliyimizin və suveren dövlətçiliyimizin nailiyyətidir” [3, s. 5]. “Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə bir nəzər” adlı birinci fəsildə Azərbaycanın ərəzi bütövlüyü məsələsini tarixi faktlara söykənərək şərh edən müəllif 1828-ci il Rusiya və İran arasında parçalanan Vətəninin ağırlı taleyinin ədəbiyyatımızda bir həsrət mövzusu yaratdığını, bu istiqamətdə bir sıra əsərlər yazıldığını diqqətə çatdırmışdır. XIX-XX yüzilliklər ərzində Şimali və Cənubi Azərbaycanın ictimai-siyasi vəziyyəti, ədəbi-mədəni əlaqələrin inkişafını konkret fakt və təhlillərlə araşdıran alim mətbuatın inkişafı, ədəbi mühitdə yazıb-yaradan şair və yazıçıların fəaliyyətini yaşadıkları dövrün təhlili kontekstində tədqiq etmişdir. Bu fəsildə iki yüz illik Cənubi Azərbaycanın ictimai-siyasi, ədəbi-mədəni mühiti, ədəbiyyatın keçdiyi inkişaf yolu, formalaşan ədəbi istiqamət və meyllər tədqiqat obyektinə çevrilmişdir. Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının inkişaf tarixini ətraflı şərh edən X.Kərimli 1830-cu ildən çağdaş dövrümüzdə qədər ədəbiyyatın keçdiyi inkişaf yolunu yeddi dövrə bölməklə qruplaşdırmış, hər bir dövrün spesifik cəhətlərini elmi təhlillərlə araşdırmışdır. İkinci fəsil “Ali məktəblərdə Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədris metodikası” adlanır ki, bu fəsildə ali məktəblərdə tədris və onun keyfiyyətinin yüksəldilməsi, yüksək intellektual səviyyəyə malik vətəndaşların yetişdirilməsində müəllimin elmi dünyagörüşünün, material və faktları mənimsəmək bacarığının, tədris, tərbiyə prosesində vahidlik, bütövlük prinsipinin tətbiqinin, tələbə auditoriyasının ümumi səviyyəsinin, onun maraq və dünyagörüşünün sərhədlərinin müəyyənləşdirilməsinin əhəmiyyəti diqqətə çatdırılmışdır. Ali məktəblərdə Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı fənninin tədrisinin tələbələrin milli ruhda tərbiyələnməsində əhəmiyyətini vurğulayan alim xarici tələbələrlə də bu istiqamətdə işləməyin, onlara Azərbaycan həqiqətlərinin, mənəvi sərvətlərimizin, milli varlığımızın olduğu kimi aşılmasının zəruriliyini nəzərə çatdırmışdır. Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisi zamanı dil, məzmun və üslub rəngarəngliyi faktorları əsas götürülmüş, XIX əsrin birinci yarısından çağdaş dövrümüzdə qədər formalaşan ədəbiyyat doqquz mövzu üzrə qruplaşdırılmışdır. Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatını tədris etmək üçün Cənubi Azərbaycan tarixini mükəmməl bilməyi müəllim üçün başlıca şərt hesab edən X.Kərimli tələbələrdə vətən, millət, xalq sevgisini aşılamaqda Cənubi Azərbaycan və mühacirət ədəbiyyatının tədrisinin əhəmiyyətini də şərh etmişdir: “Müşahidələr göstərir ki, tələbələrdə xalq, vətən, millət anlayışlarının böyüklüyünə, məna və siqlətinə məhəbbət hissini vətəndən kənarda yaranan vətən həsrətli, milli amallı ədəbiyyatların tədrisi zamanı daha tez oyatmaq olur” [3, s. 31]. Alim eyni zamanda Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisi prosesində ümumilikdən çox konkret faktlar əsasında dərslərin qurulmasını, ədəbiyyatın tədrisinin dövrləşmələr üzrə aparılmasını, hər bir dərslərin mövzusunun dünən, bu gün və sabahımızla bağlı şəkildə qurulmasını, mövzu üçün material seçilməsi, saf-çürük edilməsinin tədrisin məzmun və keyfiyyətini, ideya istiqamətini şərtləndirən başlıca cəhət olmasını, dərslərin zənginləşməsində

yeni-yeni faktların, təzə fikir, mülahizələrin effektivliyini, müəyyən bir dövr ədəbiyyatının ümumi mənzərəsini yaratmaq üçün haqqında ya məlumat olmayan, ya da az məlumat olan məsələlərin şərh edilməsini, mühazirə və seminar dərslərinin bir-birini tamamlaması kimi məsələləri geniş izahla ali məktəb müəllimlərinin diqqətinə çatdırmışdır. “Orta ümumtəhsil məktəblərində Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı tədrisinin bəzi məsələləri” fəslində isə orta məktəblərdə Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisinə uşaq ədəbiyyatının yaradıcısı Səməd Behrəngi və onun “Balaca Qara balıq” hekayəsi ilə başlanılması müsbət hal kimi dəyərləndirilmiş, Səməd Behrənginin yaradıcılığındakı bədiiliklə elmiliyin vəhdəti, Balaca Qara balığın simasında azadlıq və istiqlaliyyət uğrunda mübarizənin uşaq dünyası və geniş oxucu auditoriyası üçün əhəmiyyəti vurğulanmış, bu hekayənin tədrisində müəllimin uğurlu təlim üsullarından istifadəsinin nümunəsi kimi konkret məktəb və müəllimlərin fəaliyyəti nəzərə çatdırılmışdır. Həmçinin dərslərlərdə təkcə Cənubi Azərbaycanda yaşayıb-yaradan qələm əhlinin deyil, həm də azadlıq uğrunda mübarizə aparan tarixi şəxsiyyətlərin və onların hikmətli sözlərinin yer alması, “müəllifli bayatılar” mövzusunun tədrisi zamanı M.H.Şəhriyarın şeirlərinə müraciət olunması müsbət hal kimi dəyərləndirilmişdir. Tədris zamanı yol verilən nöqsanlar da müəllifin diqqətindən kənarda qalmamışdır. Belə ki, tədrisinə altıncı sinifdən başlanan Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı fənninin ardıcıl keçirilməməsinin tədrisdə sisteməliklik prinsipinin pozulmasına yol açacağı da vurğulanmışdır. Bir sözlə, bu vəsait orta ümumtəhsil və ali məktəblərdə Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisi məsələlərinə həsr olunan ilk əsər olmaqla bərabər, alimin illərlə apardığı araşdırmalarının da məntiqi nəticəsidir.

X.Kərimlinin Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatına marağı hələ gənclik illərindən formalaşmış, “Cənubi Azərbaycanda doğulub boya-başa çatmış, xalqımızı dərin məhəbbətlə sevən filoloq-alim Məmmədali Müsəddiqə şəxsi yaxınlığı, Moskvada yaşayan Cənubi Azərbaycanın tanınmış yazıçısı Fəthi Xoşginabi ilə məktublaşması Xanəlinin Cənubi Azərbaycanda yaranan demokratik ədəbiyyatı öyrənməyə daha da həvəsləndirmişdir” [2, s. 195]. Bu həvəs sayəsində 1978-ci ildə Azərbaycan SSRİ Elmlər Akademiyası Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsində professor Həmid Məmmədzaadənin rəhbərliyi ilə “Cənubi Azərbaycan demokratik ədəbiyyatında hekayə janrının inkişafı (1941-1970)” mövzusunda namizədlik dissertasiyası üzərində işləməyə başlamış, 1987-ci ildə isə uğurla müdafiə etmişdir. Dissertasiya “cənubdakı soydaşlarımızın nəsr yaradıcılığına həsr olunmuş birinci elmi-tədqiqat işidir” [1, s. 9]. Giriş, üç fəsil, nəticə, istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısından ibarət olan dissertasiyanın birinci fəslində “Cənubi Azərbaycan demokratik nəsrində hekayə janrının yaranması (1941-1946)” adlanır ki, burada müəllif “1941-1946-cı illərdə Cənubi Azərbaycanda milli-azadlıq hərəkatının inkişafı ilə bağlı demokratik ədəbiyyatın meydana gəlmə prosesini şərh etmişdir” [4, s. 94]. Bu fəsildə, həmçinin bir sıra qəzet və jurnalların nəşr edilməsi, məclis və cəmiyyətlərin yaradılması, Azərbaycan dilinin dövlət dili elan olunması kimi məqamlar demokratik ədəbiyyatın yaranmasına təsir göstərən ən mühüm faktor kimi dəyərləndirilmiş, həmin illərdə qələmə alınan hekayələr tədqiqat obyektinə çevrilmişdir. “Cənubi Azərbaycan demokratik ədəbiyyatında hekayə janrının inkişaf yolu. Hekayə janrında ictimai-siyasi motivlər (1947-1970)” adlı ikinci fəsildə milli hökumətin süqutu ilə əlaqədar Şimali Azərbaycana mühacirət edən bir sıra cənublu yazıçının – Məmmədrza Afiyət, Firuz Sadiqzadə, Abbas Pənahi, Həmid Məmmədzaadə, Söhrab Tahir və başqalarının əsərlərinin təhlili ilə yanaşı, cənubda fəaliyyət göstərən gənc yazıçıların yaradıcılığı da tədqiqata cəlb edilmişdir. “Cənub hekayələrində bəzi sənətkarlıq məsələləri (1941-1970)” adlanan üçüncü fəsildə isə həmin dövrdə fəaliyyət göstərən cənublu yazarların əsərlərinin sənətkarlıq xüsusiyyətləri tədqiq edilmişdir. Dissertasiya işi Cənubi Azərbaycan demokratik ədəbiyyatının otuz illik bir dövrünü elmi, ədəbi aspektdən araşdıran çox dəyərli elmi-tədqiqat əsəridir.

X.Kərimlinin Naxçıvanın Cənubi Azərbaycanla ədəbi və elmi əlaqələrinin inkişafında da xidmətləri böyükdür. İranda keçirilən poeziya məclislərinin, yubiley tədbirlərinin fəal iştirakçılarından olması, haqqında İran mətbuatında yazıların dərc olunması, müxtəlif qəzet və jurnallarda şeirlərinin və elmi məqalələrinin çap olunması, Cənubi Azərbaycanın bir çox şair və yazıçısı ilə məktublaşması, bir kitabının İranda nəşr olunması, şeirlərinin bir neçəsinin Cənubi Azərbaycanın müxtəlif şəhərlərində qələmə alınması onun Cənubi Azərbaycanla sıx əlaqəsini göstərən əsas məqamlardır. X.Kərimlinin 2011-ci ildə Fatma Mir Hüseynpur tərəfindən nəşrə

hazırlanan “Duyğularım, düşüncələrim” adlı müxtəlif şeirlərinin və poemalarının daxil edildiyi kitab Urmiyada çap olunmuş, onu Cənubi Azərbaycan oxucusuna və elmi-ədəbi ictimaiyyətinə daha yaxından tanıtmışdır. X.Kərimli haqqında İran mətbuatında da yazılar dərc olunmuş, hər birində onun şair və alim kimi fəaliyyəti yüksək dəyərləndirilmişdir. 2007-ci ildə “Körpü” jurnalında “Bu da bir nağıldı...” kitabının nəşri ilə bağlı yazı dərc olunmuş, “Mən zamanın sualıyam” şeiri oxuculara təqdim olunmuşdur. Yazıda oxuyuruq: ““Bu da bir nağıldı...” şair Xanəli Kərimlinin “Ay işığında” və “Anamdan məktub” adlı kitablarından sonra üçüncü şeir kitabıdır... O, Türkiyə, Gürcüstan və İranda keçirilən bir neçə beynəlxalq konfransda iştirak etmişdir...” [7]. Eyni zamanda “Körpü” jurnalının 2006-cı il nəşrində naxçıvanlı şair Əbülfəz Muxtaroglunun X.Kərimliyə həsr etdiyi “Soruşdumu” şeirinin, Həsən Həmidoglunun “Misaq” qəzetində “Xanəli Kərimli”, Arif Ağalarovun “Körpü” jurnalında “Şeir gərək haqdan gələ”, Doktor Camal Ayrımlının “Nəvide-Azərbaycan” qəzetində “Qardaşımın səsi” yazılarının və “Savçı” dərgisində şairin həyat və yaradıcılığından bəhs edən bir neçə məqalənin dərc olunması X.Kərimli yaradıcılığına verilən dəyərin timsalında Naxçıvan ədəbi-elmi mühitinə Cənubi Azərbaycanda olan sevginin göstəricisi, əlaqələrimizin inkişafını göstərən ən mühüm cəhətlərdəndir. Sadaladığımız hər bir yazıda X.Kərimlinin həyat və yaradıcılıq yolu haqqında məlumatlar verilir, şeirləri təhlil olunur, yaradıcılığının ən mühüm məqamları Cənubi Azərbaycan oxucularına təqdim olunur. X.Kərimlinin, həmçinin Moskvada yaşayan tanınmış Cənubi Azərbaycan yazıçısı Həməzə Fəthi Xoşginabi ilə 1980, 1981, 1982-ci illərdə məktublaşması, filoloq-alim Məmmədəli Müsəddiqlə şəxsi yaxınlığı Cənubi Azərbaycana olan marağını daha da qüvvətləndirmiş, cənubdakı ədəbi mühiti daha yaxından izləməsinə, burada yaranan ədəbiyyatı öyrənməsinə sövq etmişdir. Naxçıvan Dövlət Universitetində çalışdığı müddətdə Cənubi Azərbaycana dəfələrlə səfər edən, müxtəlif poeziya məclislərinin, beynəlxalq konfransların iştirakçısı olan şair Naxçıvanda Cənubi Azərbaycanla bağlı keçirilən tədbirlərdə də fəallıq nümayiş etdirmişdir. Onun 2005-ci ildə Urmiya şəhərində keçirilən Xaqanişünaslıq konfransında, 2004-cü ildə Şəhriyarın poeziya günlərində, 2011-ci ildə Poldəşt şəhərində Şəhriyarla bağlı keçirilən beynəlxalq konfransda, Tehran və Şiraz şəhərlərində İran və dünya şairlərinin II konqresində, 2008-ci ildə Təbrizdə ümummilli lider Heydər Əliyevin yubileyi ilə əlaqədar keçirilən tədbirdə və 2010-cu ildə Tehran şəhərində İmam Xomeyninin vəfatının ildönümünü tədbirlərində iştirakı, eyni zamanda Naxçıvan Dövlət Universitetində İran İslam Respublikasının Naxçıvandakı Baş Konsulluğunun Mədəniyyət mərkəzi ilə birlikdə böyük Azərbaycan şairi M.Şəhriyara həsr olunmuş “Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın sənət dünyası” mövzusunda beynəlxalq elmi konfransda “Azərbaycan poeziyasında Şəhriyar mövzusu” adlı məruzə ilə çıxış etməsi və İran İslam İnqilabının 20 illiyi ilə əlaqədar NDU-da keçirilən “İranda İslam İnqilabı və müasirlik” mövzusunda elmi konfransdakı çıxışı Naxçıvan-Cənubi Azərbaycan ədəbi və elmi əlaqələrinin hər zaman mövcudluğunu göstərən ən mühüm cəhətlərdəndir. X.Kərimli bu gün də Cənubi Azərbaycanla əlaqələrimizin inkişafı istiqamətində səylə çalışır. O, NDU-da Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı fənnini tədris etməklə gənclərimizin də bu ruhda tərbiyələnməsi, şimalı-cənublu Azərbaycanın milli-mənəvi bütövlüyü istiqamətində öz üzərinə düşən missiyanı uğurla həyata keçirir.

Nəticə olaraq belə qənaətə gəlmək olar ki, X.Kərimlinin bütöv, vahid Azərbaycan ideali Cənubi Azərbaycan məsələsinə həssas münasibətini formalaşdırmış, bu istiqamətdəki fəaliyyəti ona cənubşünas alim adını qazandıra bilmişdir. Onun Cənubi Azərbaycan mövzusunda qələmə aldığı bədii, elmi, publisistik əsərləri, əlaqələrimizin inkişafındakı xidmətləri Vətənə, xalqa olan dərin sevginin və sədaqətin timsalında hər bir azərbaycanlının yoluna işıq salır.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Bəşirov S. Xanəli Kərimli: Bir ömrün nağılı. Bakı: Qanun, 2011, 240 s.
2. Xanəli Kərimli. Şairə məktub. Bakı: Qanun, 2007, 296 s.
3. Kərimov X. Ali və orta ümumtəhsil məktəblərində Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisi. Naxçıvan: Qeyrət, 2000, 76 s.
4. Sadıqzadə N. XX əsrdə Naxçıvanda ədəbiyyatşünaslığın inkişafı. Bakı: Elm, 2009, 168 s.

5. Kərimli X. Savalan çağırır // Azərbaycan təbiəti, 1982, №2, s. 26-27
6. Kərimli X. Cənubi Azərbaycanda demokratik nəsrin ilk addımları // Ulduz, 1984, №12, s. 51-54
7. Bu da bir nağıldı // Körpü, 2007, №52, s.32